

Vihreän kehityksen ohjelma vie **Kemikaalivirastoa uusille urille**

■ Euroopan kemikaalivirastoon on kertynyt paljon tietoa, tiedonhallinnan työkaluja ja kokonaisuuksien osaamista. Virasto toivoo voivansa valjastaa ne käyttöön entistä laajemmin, kun EU alkaa toteuttaa vihreän kehityksen ohjelmaansa.

KATJA PULKKINEN

EU:n uusi vihreän kehityksen ohjelma Green Deal voi tuoda uusia tehtäviä myös Euroopan kemikaalivirastolle Echallega.

Euroopan komissio on jo julkaissut Green Dealin kuuluvan kiertotalouden toimintaohjelman, ja kesällä julkaistaan uusi kemikaalistrategia.

”Vihreän kehityksen ohjelma voi avata meille mahdollisuuden tarjota osaamistamme kokonaisuuden hallinnassa”, sanoo Echan varapääjohtaja **Jukka Malm**.

Green Deal tähtää myös kemikaalien lainsäädäntökehityksen yksinkertaistamiseen, mutta vielä toistaiseksi sirpaleinen lainsäädäntö aiheuttaa turhaa työtä sekä yrityksille että viranomaisille.

”Meillä on lähes sata kemikaaleihin liittyvää lakia”, Malm laskee.

”Sehän osoittaa, että kemikaalien haitat on läpäisevästi huomioitu EU:ssa. Ongelmaksi kuitenkin muo-

dännön hakukone, jolla halutaan auttaa pienyrityksiä selviämään lakilabyrintissä.

”Yritykset voivat nyt hakea käyttämiään kemikaaleja ja katsoa, missä kaikissa laeissa niitä käsitellään”, Malm selventää.

Työnkuva muutoksessa

Kun Echa perustettiin, sen päävastuuna oli kemikaaliasetus Reachin edellyttämä kemikaalien rekisteröintiurakka. Kaikki unionialueella valmistettavat ja sinne maahantuotavat aineet piti tutkia ja saada rekisteriin.

Pian työpöydälle tuli kemikaalien luokitusta, merkintöjä ja pakkaamista säätelevä CLP-asetus. Sitä seurasivat biosidiasetus ja PIC-asetus, joka käsittelee vaarallisten kemikaalien tuontia ja vientiä.

Nykyisin virasto toimii myös mo-

kun ei olla suoranaisten kemikaalilainsäädännön alueella”, Malm toteaa.

Tällainen kehitys on hänen mielestään positiivista.

”Tietoa, jota sekä teollisuus että viranomaiset ovat Reachin kautta tuotaneet valtavasti investoinnein, voidaan näin käyttää sekä kemikaalilainsäädännön ytimen että ympäröivän lainsäädännön toimeenpanoon.”

Päällekkäisyyksien vähentäminen voisi puolestaan toteutua kahdella tavoin.

”Nykyistä tehtäväjakoja saatetaan muuttaa, mikä voisi tarkoittaa kemikaalivirastolle uusia lainsäädännöllisiä tehtäviä”, Malm sanoo.

”Toinen vaihtoehto on, että varmistetaan yhteistyön toimivuus viranomaisten välillä esimerkiksi aineiden arvioinnissa. Ehkä keinoista käytetään kumpaakin.”

Aukkoja universumissa

Selvyttä tarvitaan myös aineviidakoon. Kun materiaalivirroissa kiertää kymmeniätuhansia kemikaaleja, niiden hallinta ajaa helposti sekä yritykset että viranomaiset oravanpyörään.

Kun aineita yksi kerrallaan havaitaan haitallisiksi ja niiden käyttöä rajoitetaan, tilalle otetaan yhä uusia, vaikutuksiltaan tuntemattomia tulokkaita.

Tällainen on yleistä esimerkiksi perfluoratuissa aineissa. Niiden turvallisuutta pyritään lisäämään myös muun

» » »

Kymmenientuhansien kemikaalien hallinta ajaa helposti sekä yritykset että viranomaiset oravanpyörään.

dostuu kemikaalitiedon tuottaminen, käsittely ja riskien arviointi. Niissä voi olla päällekkäisyyttä tai jopa ristiriitaisuuksia eri lainsäädäntöalueiden välillä.”

Alkuvuonna avattu EUCLEF-palvelu on esimerkki Echan osaamisesta. Se on komission tilaama kemikaalilainsä-

nipuolisena asiantuntijana EU-työssä, kun vaikkapa työpaikkojen haitallisuille aineille asetetaan raja-arvoja tai tuotetaan alan työkaluja eri toimijoiden käyttöön.

”Esimerkiksi kiertotalous- ja kestävyystyössä kemikaalien hallintajärjestelmät ovat avainasemassa silloinkin,

Kemikaaliviraston uudessa kodissa yhdistyvät tyylikkäästi vanha ja uusi. Theodor Höijerin suunnittelema, vuonna 1899 valmistunut suojeltu rakennus toimi alkujaan puusepäneraana. Sen ympärille noussut uusi toimistotalo on L-Arkki-tehtien käsialaa.

Uuden tietokannan testaus hyvässä vauhdissa

Kemikaaliviraston rakentaman SCIP-tietokannan testikäyttö on lähtenyt sujuvasti käyntiin. Tietokantaan ilmoitetaan esineiden sisältämät haitalliset aineet.

Uuden SCIP-tietokannan testiversio julkaistiin helmikuussa. Versiota voivat kokeilla erilaisten tuotteiden maahantuoja, valmistajat ja myyjät.

”Jo ensimmäisen kuukauden aikana testiversioon kirjautui liki 1 500 käyttäjää”, kertoo tietokannan rakentamista koordinoanut Echan **Bo Balduyck**.

SCIP tulee sanoista *Substances of Concern in articles as such or in complex objects (products)*.

Arkisten esineiden tuotantoketjun toimijoiden täytyy vuodesta 2021 alkaen kirjata tietokantaan kaikki ne tuotteet ja tuotteiden osat, jotka sisältävät niin kutsuttuja SVHC-aineita eli huolta aiheuttavia aineita.

Tietokantaan ilmoitetaan esimerkiksi tekstiilit, laitteet ja kulkuneuvot silloin, kun niissä tai niiden jossakin osassa on SVHC-ainetta yli 0,1 painoprosenttia.

”Tuotteelle voi jo kokeiluluontoi-

sesti luoda rekisteröintilomakkeen ja katsoa, mitä tietoja täytyy ilmoittaa ja kuinka se tapahtuu.”

Lisäksi yritykset voivat testata sitä, kuinka tietokantaan siirretään tietoja niiden omista järjestelmistä. Balduyckin mukaan esimerkiksi autoteollisuudessa ja elektroniikkateollisuudessa on pitkälle kehitettyjä haitallisten aineiden kirjausjärjestelmiä.

”Tietojen siirtoon tarvitaan tällöin vain toimiva ohjelmarajapinta. Sitten tietokantaan voidaan viedä kerralla jopa tuhannen esineen tiedot.”

Echa kehittää parhaillaan rajapintojen toimivuutta yhdessä useiden teollisuudenalojen edustajien kanssa.

SCIP-tietokannan tarkoitus on hyvin ajankohtainen: edistää kiertotalouden puhtaita materiaalikiertoja.

”Tämä on juuri sellaista kokonaisuuksien yhteen liimaamista, jota kemikaalivirasto mielellään tekee”,

viraston varapääjohtaja Jukka Malm huomauttaa.

Kehittäminen jatkuu

SCIP-tietokannan virallinen versio avataan lokakuun lopussa, mutta sen kehittämistä jatketaan vielä sen jälkeenkin.

Balduyck arvioi tietokannan hyödyttävän aluksi eniten kuluttajia ja haitallisten aineiden käsittelijöitä.

”Vastaisuudessa pyrimme palvelemaan kierrättäjien yhä moninaisempia tiedontarpeita”, hän sanoo.

Vaikkapa muovinkierrätysyritykset tarvitsevat hänen mukaansa tietoa ainesisällöistä, ei niinkään yksittäisistä tuotteista ja tuotemerkeistä.

Tietokanta voidaan jatkossa monipuolistaa esimerkiksi erilaisilla käytönäkymillä, hakutoiminnoilla ja datan visualisoinnilla.

Pandemia loi etäyhteisön

Kemikaalivirasto ehti juuri muuttaa uusiin tiloihin, kun koronapandemia ajoi sen väen etäyhteisöksi. Poikkeusoloissa työ jatkuu tilannetta seuraten ja ihmisiä kuunnellen.

Helsingissä sijaitseva kemikaalivirasto muutti tammikuun alussa Punavuoren Annankadulta Hietalahden Telakkarantaan. Varapääjohtaja Jukka Malm kertoo uusien tilojen antaneen henkilöstölle uutta energiaa.

”Rakennus on suunniteltu edistämään sisäistä yhteistyötä. Ensimmäiset kuukaudet osoittivat, että ne todella aktivoivat ihmiset olemaan vuorovaikutuksessa.”

Kun koronavirus maaliskuussa otti kuristusotteen arjesta, myös kemikaaliviraston kasvotusten yhdessä tekeminen katkesi. Nyt pauskitaan etätöitä.

Echan noin 600 työntekijää edusta-

vat lähes kaikkia EU-kansalaisuuksia. Suuri osa jäi pandemiatilanteessa Suomeen.

Tiiu Bräutigam viraston viestintäyksiköstä kertoo etätöihin siirtymisen sujuneen teknisesti kivuttomasti.

”Mutta työntekijöillä on erilaisia perhetilanteita, kuten pieniä lapsia. Esimerkiksi italialaiset ja espanjalaiset ovat hyvin huolissaan läheisistään epidemian ydinalueilla”, hän kuvailee.

”Tämä vaikuttaa tietysti työntekoonkin. Yritämme kuitenkin pitää tiimikoukkuja ja pysyä kärryillä siitä, miten ihmiset voivat.”

Jukka Malmin mukaan viraston hallintoneuvoston kokous järjestettiin tilanteen takia ensi kertaa sähköisesti. Se onnistui hyvin.

Sen sijaan Echan lukuisille komiteoille etätöskentely on uutta. Muun muassa riskinarviointi- ja biosidivalmistekomiteassa sekä jäsenmaiden komiteassa toimii paljon ulkoisia asian-

tuntijoita, jäseniä voi olla 60–70, ja työohjelmat ovat monimutkaisia.

Juuri komiteatyön hoitaminen onkin virastossa pohdinnan kohteena.

Kriisi voi hioa yhteen

Jukka Malm on tyytyväinen siitä, että yllättävää pandemia-aikaa edelsi virastossa hyödyllinen vuosi.

”Uuteen organisaatioon siirtymistä valmisteltiin käymällä syvällisesti läpi, minkä takia tätä työtä tehdään ja kuinka yhdessä toimitaan, jotta tavoitteet saavutetaan. Tämä loi tietoisuutta yhteistyön merkityksestä.”

Tiiu Bräutigam huomaa asian yhteen puhaltamisen henkenä.

”Ihmiset pyrkivät ottamaan toisensa ja tilanteen huomioon. Jollain tavalla poikkeustila tuntuu hiovan ihmisiä yhteen.”

KATJA PULKKINEN

»»»

muassa OECD:ssä. Se ei kuitenkaan ole yksinkertaista.

”Teollisuus on siirtymässä pitkäketjuisista pfas-yhdisteistä lyhytketjuisiin mutta ei välttämättä tiedä sitä, ovatko ne todella turvallisempia”, Malm kuvailee.

Kokonaiskuvan hahmottamiseksi kemikaalivirasto on julkaissut listan kaikista 21 000:sta sinne rekisteröidystä aineesta.

Näin on syntynyt Echan ”kemikaaliuniversumi”. Sen virasto on jakanut edelleen ryhmiin, joiden perusteella aineiden riskinhallintaa voidaan hahmottaa ja helpottaa.

Monien aineiden osalta asiat ovat kunnossa, mutta jotkin vaativat jatkotoimia, jotta niihin liittyviä haittoja voidaan vähentää.

Suurin osa universumin aineista on kuitenkin sellaisia, että niitä ei vielä osata sijoittaa mihinkään ryhmään.

”Niistä ei ole tarpeeksi tietoa. Reach-evaluoinnin kautta tarvitaan lisää tausta.”

Reach ei ole valmis

Kemikaaliturvallisuuustyö tarjoaa pohjan muun muassa sille, että kemikaale-

Kemikaalien hallintajärjestelmät ovat avainasemassa, kun kehitetään kiertotaloutta ja kestävyyttä, Jukka Malm sanoo.

Echa

Kaikki Reach-rekisteröidyt kemikaalit jaetaan viiteen ryhmään aineiden riskialttiuden mukaan.

Adobe Stock

Kemikaalien systemaattinen perkaaminen jatkuu vielä pitkään.

ja käyttävä teollisuus voi jatkossa tehdä kestäviä valintoja.

Monella on Malmin mukaan käsitys, että Reach olisi saatu ”valmiiksi”, kun viimeisten aineiden rekisteröintijakso vuonna 2018 päättyi.

”Näinhän ei ole”, varapääjohtaja huomauttaa.

”Nyt vain tiedetään, mitä tietoja markkinoilla on ja mitä vielä puuttuu.”

Kemikaalien systemaattinen perkaaminen jatkuu vielä pitkään. Kaikki kemikaaliuniversumin aineet on määrää saada jaotelluiksi vuoden 2027 loppuun mennessä.

Siinä riittää tehtävää. Virasto tarkisti jo viime vuonna 50 prosenttia aiempaa enemmän kemikaalien rekisteröinti-asiakirjoja selvittääkseen, täytyvätkö tietovaatimukset vai pyydetäänkö yrityksiä toimittamaan aineista lisätietoa.

Echalla on työn alla myös erilaisia kieltoja ja rajoituksia, joilla aineista kertynyttä tietoa viedään käytäntöön. Esimerkiksi tatuointimusteisiin, keinonurmiin, vaippojen ja tekstiilien kemikaaleihin sekä lyijyhaukeihin on tulossa rajoituksia, joilla halutaan suojella tuotteiden käyttäjiä ja ympäristöä.

Kohti kestävyttä

Kauemmas katsoessaan Jukka Malm toivoo, että kemikaaliturvallisuus saadaan itsestään selväksi osaksi kestävää tuotekehitystä.

Siihen suuntaan ollaan jo menossa, isojenkin brändien osalta.

”Yritykset ovat kiinnostuneita erilaisista kemikaalilistoista”, hän sanoo.

Viraston havainnon mukaan tietyn kemikaalin käyttöä ei välttämättä enää tarvitse kieltää, kun siitä jo vapaaehtoisesti luovutaan. Riittää, että aine ilmestyy Reachin kandidaattilistalle, mikä tarkoittaa, että aineesta ollaan tekemässä luvanvaraista.

Todellinen kestävyys ja kiertotalous vaatisi Malmin mukaan vielä askelta eteenpäin. Silloin siirryttäisiin proaktiivisesti jo tuotekehitysvaiheessa yksittäisten aineiden tarkastelusta ennakoivaan riskinarviointiin.

”Ideaalitalanteessa me listoinemme tekisimme itsemme tarpeettomiksi.” □

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.
pulkkinen.katja@gmail.com

Universumin kemikaalit

Echan kemikaaliuniversumissa aineet on jaettu viiteen ryhmään.

Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat aineet, joiden riskinhallintatoimi on käytössä. Aineiden vaarat ihmisen terveydelle ja ympäristölle on tunnistettu.

Kakkosryhmän aineilla riskinhallintatoimet ovat harkinnassa.

Kolmosryhmässä ovat kemikaalit, joista tarvitaan lisätietoja, jotta mahdollisista riskinhallintatoimista voidaan tehdä päätös.

Neljänteen ryhmään on sijoitettu aineet, joiden osalta toimia ei toistaiseksi tarvita.

Viidennessä eli viimeisessä ryhmässä ovat kemikaalit, jotka vielä odottavat jaottelua.

Echan tavoitteena on, että kaikki yli 100 tonnin määrinä rekisteröidyt aineet on ryhmitelty vuoden 2020 loppuun mennessä. Loppujenkin on tarkoitus olla jaoteltuina vuonna 2027.

Tietopaketti desinfiointi-aineista

Kemikaalivirasto on koonnut nettisivuilleen tietopakettin desinfiointiaineisiin käytettävistä biosideista. Siitä löytyy toimintaohjeita yrityksille, jotka haluavat mukaan desinfiointiaineiden markkinoille.

Biosidipohjaisten desinfiointiaineiden hyväksymisprosessia kevennettiin koronapandemian takia EU-komission ja jäsenmaiden nopealla yhteispäätöksellä.

Toimenpiteellä vastataan akuuttiin uhkaan desinfiointiaineiden loppumisesta.

Echa on myös ilmoittanut joustavansa tarpeen mukaan omissa aikatauluissaan, jos teollisuus tarvitsee kriisitilanteessa lisäaikaa viraston päätösten toimeenpanoon.

Lisätietoa saa osoitteesta echa.europa.eu/covid-19.